
MATERIALUL FAUNISTIC DIN AȘEZAREA CARPICĂ DE LA HOMICENI-„BENDEASCA” COM. BÂRGAUANI, JUD. NEAMȚ

de Sergiu Haimovici
și Raluca Kogălniceanu

Așezarea studiată se găsește situată puțin spre nord-est de satul Homiceni, chiar pe malul stâng al pârâului Valea Mare, afluent al Moldovei. Situl ocupă un delușor ce mărginește albia majoră a Văii Mari, unde – până nu demult – a existat o zonă mlăștinoasă, drenată ulterior prin lucrări hidrotehnice, ce au dus la formarea unui iaz. Altitudinea medie este de aproape 300 m, existând către nord-vest înălțimi ce depășesc chiar 400 m. Actualmente, întreaga zonă apare cu totul deschisă, reprezentând un peisaj tipic antropizat, existând doar către sud-est de malul Văii Mari un petec de pădure. Restul este ocupat de culturi agricole și de pajiști xeromezofile secundare, populația umană având azi o economie de tip mixt: agricultura (în sens larg) și creșterea animalelor. Pedologic, solurile au preponderent un caracter sub-fosil (soluri de pădure), existând, deci, acum nu multă vreme, întinse masive forestiere alcătuite de stejar pedunculat și gorunete.

*

Materialul arheozoologic dat spre studiu de către arheologul Elena Petrișor, căreia îi mulțumim călduros, provine din locuințe și gropi. Dat fiind faptul că așezarea era situată, în momentul excavărilor, într-un teren mlăștinos, în care se observa cenușă rezultată de la locuințele incendiate, resturile osoase, în marca lor majoritate, au o culoare închisă. Menționăm că am determinat resturile pe complexe, dar nu am constatat particularități demne de luat în seamă.

În ceea ce privește caracteristica materialului faunistic luat în considerare, trebuie să spunem că el apare destul de fragmentat, fiind astfel asemănător cu cel din alte așezări ce au fost studiate de noi.

Predomină resturile menajere, în cea mai mare parte cele de la „bucătărie” Alături de acestea există, în mică măsură, unele cioplituri provenite de la executarea unor obiecte și unelte de os, rebuturi, sau peste măsură de uzate, pe care le socotim, tot resturi menajere. Piesele întregi sunt în cantitate relativ mică, reprezentate prin oase „uscate”, întrutotul neacoperite cu carne. Există, totodată, atât unele resturi de moluște, cât și de la unele mamifere, acestea nefiind legate direct de vreo activitate umană.

Moluștele sunt reprezentate prin șapte resturi de cochilii de gasteropode mari și anume genul *Helix* (melcul de grădină), dar și unul mai mic ca talie, *Cepaea*. Toate au

patină, care atestă vechimea lor, dar nu putem ști exact dacă partea lor cămoasă a fost folosită în alimentație sau dacă ele se găseau în mod natural în pământul de umplutură. S-au găsit și cca. 27 de cochilii de gasteropode foarte mici, aparținând la trei specii diferite, având de asemenea patină; acestea sunt tot terestre, trăiesc în locuri însorite pe buruieni înalte, dar iarna se înfundă în sol. Întrucât au fost descoperite într-o groapă, este posibil ca acestea să fi fost adunate în anotimpul călduros cu scopul de a fi folosite la executarea de coliere. Tot moluștelor le aparțin și două valve, relativ mici (tinere), aparținând lamelibranhiatelor din genul *Unio* folosite ca degresant.

În cadrul resturilor osoase au apărut două piese de la aceeași pasăre (un coracoid și un humerus fragmentar), o specie sălbatică, de talie ceva mai mică decât o găină „dacică”¹, pe care nu am putut-o preciza. Restul materialului osos provine de la mamifere, (cca. 700 de fragmente), dintre care am putut determina cu precizie, doar 624 (89%), restul fiind trecute la categoria nedeterminabile. S-au găsit în total zece specii, dintre care șase domestice și anume: *Bos taurus* (taurine), *Sus scrofa domesticus* (porcine), *Ovis aries* et *Capra hircus* (ambele dând ovicaprinele), *Equus caballus* (calul), *Canis familiaris* (câinele) și patru sălbatice: *Canis lupus* (lupul), *Sus scrofa ferus* (mistrețul), *Capreolus capreolus* (căpriorul) și *Cervus elaphus* (cerbul roșu). Așadar, existau cele mai comune specii din șeptel, la care se adaugă atât câinele, ce poate fi considerat fără importanță economică directă, cât și speciile de artiodactile sălbatice.

★

În cele ce urmează ne vom ocupa pe larg de studiul fiecăreia din cele zece specii, urmărind toate acele particularități ce ar putea interesa atât pe arheozoologi, cât și pe arheologi.

Mamiferele domestice.

Consultând tabelul 1, dar și 12, putem constata că taurinele au frecvența cea mai mare, reprezentând prin fragmente cam jumătate din toate resturile osoase, iar prin indivizi prezumați, 40%. Considerând resturile lui *Bos taurus*, tocmai ca cel mai frecvent, se poate constata că pentru această specie sunt reprezentate toate resturile ce constituie schița scheletului mamalian. În vechime nu s-a efectuat de către om o selecție specială, el oglindind perfect, nu numai caracteristicile regimului alimentar al populației, dar oarecum și faptul că nu avem a face cu un material cu caracteristici cultice, legat de anumite ritualuri și tabuuri.

Având în vedere unele caracteristici morfologice, dar și biometrice (tabelele 2, 3 și 4), vom încerca să conturăm particularitățile taurinelor din așezarea de la Homiceni. Deși axe ale coarnelor de tip „gol” sunt puține și resturile craniului neural dar și facial foarte fragmentare, putem totuși preciza că vitele aveau coarne gracile și mici. Totodată, se evidențiază caracteristica brahiceră a lor, fără a putea spune cu precizie că aparțin întrutotul tipului *brachyeros*. Se observă net preponderența femelelor, cât și prezența, oarecum redusă, a masculilor castrați. În ceea ce privește segmentele osoase ale

¹ Dacii din La Tène creșteau un fel de găină domestică (*Gallus domesticus*) de talie mică, care - în medie - era cam de aceeași mărime cu un exemplar actual care, curățat, cântărește circa 1200 gr.

membrelor putem distinge o largă variabilitate metrică, fapt caracteristic pentru tipuri primitive neameliorate. Talia cornutelor mari, care variază şi ea mult (vezi tabelul 4), ar putea fi socotită ca medie. Din păcate, nu s-a găsit, nici un metacarp întreg, care ar fi putut preciza mult mai bine sexul şi, implicit, înălţimea la greabăn.

Din tabelul I I se poate observa că la cornutele mari nu se sacrificau deloc viţei, ci doar adulţi şi cu precădere maturi, mai ales cei cu vârsta în plin optim de exploatare.

Pe locul al doilea, nu numai ca frecvenţă (la o distanţă totuşi apreciabilă de taurine), dar şi ca talie specifică, se plasează porcinele. Ca întotdeauna, la acestea segmentele cele mai bine reprezentate sunt maxilarele (mai ales falca inferioară) cu dinţi şi dinţi izolaţi, printre care şi canini, după care se poate stabili uşor sexul. Măsurătorile executate, relativ puţine de altfel, arată prezenţa unui porc de talie destul de mică cu caractere de primitivitate. S-a putut calcula doar pentru un individ înălţimea la greabăn, după un calcanu de 78,2 cm, care arată existenţa unui porc cu caractere primitive, cu greabănul încă relativ înalt şi deci cu linia spatelui „gheboasă”. Nu se pune problema existenţei nici măcar a unor încercări de ameliorare a raselor. La sacrificare, se constată un raport cu totul neechilibrat între sexe (după caninii de pe falca inferioară): opt femele la trei masculi.

Vârsta de sacrificare (tabelul I I) este oarecum caracteristică pentru această specie, monovalentă, furnizore doar de carne şi grăsime. Se sacrifică totuşi doar puţin tineret şi chiar adulţi, vârful curbei plasându-se clar în jurul vârstei de aproape doi ani, arătând şi prin acest fapt existenţa unui porc primitiv, cu creştere înceată, ce atingea greutatea optimă destul de târziu. Pentru necesităţi de reproducere, apar la sacrificare şi vârste mai târzii, probabil vieri şi scroafe matcă.

Ovicaprinele (cornutele mici) se găsesc pe al treilea loc, atât ca frecvenţă (mult mai joasă decât cea a porcinelor) cât şi ca talie. S-a putut constata prezenţa celor două genuri, *Ovis* şi *Capra*, poate cu un raport de 1/1. Ca morfologie ne vom opri puţin la coarne, care sunt întotdeauna semnificative şi din păcate apar în materialul nostru puţine şi totodată fragmentare. Astfel, există un corn de mascul de *Ovis*, tăiat transversal oblic, probabil aproape de bază, care pe secţiune este oarecum triunghiular, dar cu una din muchii puternic teşită. Se găseşte tot de la *Ovis* un corn de femelă, la baza sa existând şi o porţiune mică a frontalului (el nu a fost deci desprins de craniu); apare destul de scurt şi bont, fiind pe o secţiune imaginară plan convex. Nu putem preciza dacă existau şi femele acomute. *Capra* are un corn de femelă, secţionat chiar de la bază, apărând plan convex dar cu convexitate nu prea puternică. Deşi este rupt către vârf, se poate constata că aparţine tipului „prisca”. Puţinele măsurători executate (tabelul 6), cât şi abordarea somatoscopică nu pot da aproape deloc detalii cu privire la talie; lipsa vreunui os lung întreg nu ne-a dat posibilitatea de a calcula înălţimea la greabăn nici pentru *Ovis* şi nici pentru *Capra*. Se pare că ambele genuri erau de talie mică, cel mult medie.

Cu privire la vârsta de sacrificare (tabel I I), se poate constata că nu găsim deloc tineri, ci doar câţiva adulţi. În rest situaţia este cam aceeaşi ca la taurine, sacrificarea maturilor făcându-se totuşi chiar mai târziu decât la cornutele mari, viaţa „zootehnică” a celor mici fiind, după cum ştim, mult mai scurtă.

Calul se găseşte situat ca frecvenţă cu mult după ovicaprine. Fragmentarea materialului provenit de la el este asemănătoare cu a celorlalte specii domestice, găsindu-se resturi provenite de la segmente osoase bine îmbrăcate cu carne şi chiar

unele cu urme de arsură. Ca morfologie, dentiția apare tipic cabalină, dar pare a fi relativ microdontă, iar pentru molarii superiori, cu un indice al protoconului ce depășește doar ușor 50%. Pe baza unor metapodale întregi (două metacarpe și un metatars) care după scara Brauner intră toate trei în categoria de subțiri, s-a putut calcula înălțimea la greabăn, care este în medie de 1,36 m (tabel 7).

În ceea ce privește vârsta de sacrificare (de moarte?), se poate evidenția că toate resturile osoase provin de la exemplare cel puțin adulte, dar mai ales mature. După dentiție se constată existența unui individ de cca. patru ani, considerând un premolar de lapte foarte erodat, doi cu dinții jugali deja bine erodați, deci cam de peste 10 ani, iar unul chiar de peste 15 ani, care este posibil să fi murit în mod natural.

Căinele are o frecvență joasă, poate și pentru faptul că nu este comestibil și a ajuns probabil din întâmplare în materialul menajer. Este reprezentat precis prin trei indivizi (două resturi de maxilare inferioare și un canin separat provenind fiecare de la alt exemplar). De asemenea, mai există o vertebră și oase ale membrilor. Luând în considerație caracteristicile metrice ale maxilarelor inferioare s-a putut stabili prin coeficienți lungimea bazală a craniului pentru doi indivizi (vezi tabelul 9); ea arată căâini mici spre-mijlocii, dar în lipsa oaselor lungi întregi nu s-a putut calcula înălțimea la greabăn. Toate resturile provin de la maturi, individul cu lungimea bazală a craniului cea mai joasă fiind chiar bătrân. Nu putem oferi alte detalii somatoscopice, dar credem că specia nu era comestibilă, însăși frecvența sa mică fiind un argument pentru acest fapt.

Mamiferele sălbatice.

Să ne oprim mai întâi la lup, specie de carnivor dăunătoare. De la el provine un atlas cu aripile deteriorate (tabelul 9). După dimensiuni considerăm că este vorba de un exemplar de sex feminin și nu de un câine de talie foarte mare.

Celelalte trei specii: mistrețul, căpriorul și cerbul, toate artiodactile, apar ca cele mai comune în zonă și, desigur, au fost vâdate pentru scopuri alimentare.

Mistrețului îi aparțin șapte resturi, probabil, care se disting prin faptul că sunt mai mari și mai masive decât cele ale porcului. De altfel, acest fapt a fost evidențiat aproape numai somatoscopic. o porțiune simfizară a maxilarului inferior putând fi măsurată, ea având 72 mm, aparținând unei femele. În rest, distingem o porțiune foarte masivă a osului occipital, defense (canini) puternice, o porțiune distală a omoplatului, de asemenea foarte masivă, și o diafiză cu totul masivă de femur, aparținând însă unui exemplar tânăr (tabelul 1).

Căpriorului îi revin un atlas deteriorat, nemăsurabil, maxilare cu câțiva dinți, două omoplate și fragmente de oase lungi tăiate, asupra cărora vom reveni (tabelele 1 și 10).

Cerbul are mai multe resturi față de celelalte două artiodactile (tabel 1), fiind totodată și cel mai mare ca talie. Acestea apar însă foarte fragmentare, cel mai caracteristic fiind un corn plin, din categoria doborât, secționat imediat deasupra rozetei, la nivelul ramului denumit de gheață, dar – concomitent – aproape complet sagital, încât măsurătorile sunt aproximative (tabel 10); pivoții sunt de asemenea tăiați la nivelul frontalului încât nu apare nici o porțiune a respectivului os. Nu numai biometric, ci și somatoscopic se constată că suntem în fața unei piese capitale, aparținând unui individ foarte masiv aflat în plină maturitate. Ca un detaliu, poate fără

vreo importanță specială, putem preciza că exemplarul căruia i-a aparținut cornul a fost vânat cândva între sfârșitul verii și toamna târziu. De asemenea, menționăm că toți cei patru indivizi de cerb sunt maturi.

Toate aceste trei specii de artiodactile, în afară de importanța lor economică, ne interesează și prin faptul că sunt stenoece și, deci, importante pentru stabilirea ambientului.

Este poate cazul să amintim tocmai la acest capitol, în care s-au prezentat atât somatoscopic cât și biometric caracteristicile speciilor de mamifere existente la Homiceni, că am constatat și unele resturi cu afecțiuni osteodentare. Cel puțin trei vertebre de taurine, cât și epifiza inferioară a unui metacarp prezintă ușoare exofite; aceleași formațiuni exofitice se găsesc și la un metapodal de ovicaprine. Patologia dentară este mai spectaculoasă, existând mai multe resturi de maxilare cu dinți ce prezintă parodontoze marginale în stadii incipiente, dar la un porc și la un ovicaprin această maladie apare destul de avansată, la mandibula de ovicaprin ajungându-se la edentația lui P₄ și M₁, însoțită de o fistulă.

În cadrul materialului osteologic colectat din aşezarea de la Homiceni, s-au pus în evidență și o serie de oase mai mici aparținând micromamiferelor și anume a trei indivizi de rozătoare. Acestea ridică o serie de probleme: toate resturile au patină clară, deci nu aparțin unor indivizi actuali. În principiu, aceste rozătoare nu pot fi socotite ca făcând parte din materialul arheozoologic, căci ele nu au vreo legătură directă cu activitatea umană, nu sunt și nu au fost manipulate de om. Situația este astăzi însă mult mai complicată pentru că, în decursul timpului, unele s-au legat din ce în ce mai strâns de societatea omenească și au ajuns comensale și în general foarte primejdioase pentru om și animalele crescute de el.

*

În continuare vom înfățișa o serie de problematici corelate cu caracteristici economice, sociale, culturale, dar și unele particularități legate de activitățile zilnice ale locuitorilor aşezării de la Homiceni (tabelul 12).

Putem afirma fără tăgadă că ocupația principală, poate chiar de bază, era creșterea animalelor. De aceea ne vom ocupa mai pe larg de ea, având în vedere tocmai marea ei pondere în economie.

Așa cum am constatat, din punct de vedere numeric, pe primul loc se situează taurinele. Ele aparțineau unui tip relativ primitiv și aveau o talie, în medie, doar mică spre mijlocie, dar cu masa cea mai voluminoasă printre mamiferele domestice, dat fiind faptul că specia avea avantajul de a fi polivalentă.

Porcinele, ce urmează ca frecvență, erau reprezentate printr-un tip primitiv, de talie relativ mică, cu creștere înceată. Ponderea lor în asigurarea de proteine animale (ele mai dădeau concomitent și o cantitate însemnată de grăsime) am putea-o estima în jur de 20%.

Ovicaprinele asigurau cantități suplimentare de lapte, lână (foarte importantă pentru zona noastră, temperat continentală) și carne. Trebuie luat în considerare și calul, de asemenea polivalent. Nu trebuie să ne mire deloc faptul că se executa castrarea, cunoscută de mult pentru a se reuși creșterea taliei.

Alături de creșterea animalelor, trebuie luată în considerare, ca o ocupație încă stabilă și vânătoarea artiodactilelor de interes alimentar, dar nu numai. Cerbul reprezintă specia cea mai importantă (având în vedere și talia sa), urmat de mistreț și apoi de căprior. O parte din necesitățile de proteine animale, ce bate către 7-10%, era acoperită în mod constant de către aceste specii sălbatice.

Nu același lucru este valabil pentru o altă ocupație, tot cu caracter ancestral, poate mai veche decât vânătoarea, și anume culesul nevertebratelor și al vertebratelor mici. Ea se executa cu totul sporadic (vezi existența în material a unor gasteropode mai mari, comestibile, lamelibranchiatele fiind probabil folosite doar prin valvele lor, care – pisate – intrau în procesul de fabricare a ceramicii). Nu apar de loc vertebrate mici ca, de exemplu, chelonienii acvatici (broasca țestoasă de lac). Corelat cu acest fapt menționăm că nu se practica nici pescuitul.

Este cazul să atragem atenția că toate animalele sus-amintite, cu precădere mamiferele, fie ele domestice, fie sălbatice, pătrund în ciclurile economice nu numai prin activitatea lor lucrativă și prin faptul că sunt comestibile, ci și, să spunem, în subsidiar, prin aceea că dau în folosința societății o serie de subproduse. Coarnele („goale” și „pline”), oasele și chiar dinții (atât unele cât și altele ca materie primă pentru executarea de diferite obiecte și unelte cu funcții multiple), pieile, părul și mai ales lâna, tendoanele, formațiunile cavitare (intestine, vezica urinară), unele produse folosite în așa-zisa medicină populară sau/și pentru activități magice etc., erau adesea folosite.

În ceea ce privește modul de porționare, după sacrificare, a diferitelor segmente ale corpului, ajune la noi „osoase”, considerăm că el era unul obișnuit pentru colective mici, acest lucru fiind influențat și de talia speciei luată în considerare. Fragmentarea nu era adusă probabil la extrem, întrucât segmentele „uscate” (metapodale, falange, craniu facial în parte etc.), lipsite de carne, apar în materialul nostru în cantități semnificative, spre deosebire de cele bine îmbrăcate cu carne care sunt întregi cu totul excepțional. Arată, credem, și prin aceasta, caracterul oarecum înfloritor al economiei locuitorilor de la Homicieni (o parte a oaselor și coarnelor se fărâmițează pentru a fi folosite, cum am arătat, la executarea de obiecte și unelte care lasă, prin însăși această întrebuințare, cioplituri și/sau deșeuri). Trebuie să amintim că unele resturi arată modalități de porționare: astfel, o jumătate de atlas de taurin, secționat sagital, ne sugerează că țeasta la care el mai era prins la descăpățănare a fost tăiată ulterior tot sagital, probabil pentru a se scoate astfel creierul. O altă piesă foarte interesantă este un atlas de cerb, cu aripile ușor deteriorate care poartă, în dreptul arcului inferior, apofiza odontoidă a axisului, arătând clar că descăpățănarea s-a executat prin tăiere la nivelul articulației atlanto-epistrofeene. Urmele de unelte tăietoare și împungătoare pe oase sunt foarte puține, toate coastele (inclusiv acelea pe care nu le-am luat la număr întrucât nu li s-a putut da diagnoza specifică) nu arată a fi desosate, mușchii intercostali nefiind deci scoși de pe carcasa toracică, părți ale ei folosindu-se ca ătare. De altfel, din cadrul întregului material osos, doar 38 de resturi de la diverse specii au urme de arsură și abia patru sunt calcinate, arătând că nu se prea practica frigerea cărnii direct pe jar, pregătire mai primitivă a sa. ci aproape întotdeauna se foloseau tipuri de fierbere a ei (în acest caz erau necesare recipiente de diverse forme și mărimi).

Am amintit de mai multe ori că s-au surprins urme ale unor procese de execuție de obiecte și unelte din os și corn. Este sigur că cele finite au fost preluate de către

arheolog, dar au rămas unele cioplituri (care se deosebesc clar de tipul de rupere a segmentelor corporale în vederea folosirii lor în scopuri alimentare), piese rebutate şi rupte etc. Considerăm că este bine să se ştie că pentru unele unelte, relativ fine, se foloseau mai cu seamă oasele lungi ale membrilor de la câprior şi, probabil, când acestea lipseau, de la ovicaprine.

Autoarea săpăturilor menţionează faptul că unele dintre gropi trebuie considerate de cult, având în vedere o serie de caracteristici şi cuprinzând materiale care ar arăta acest lucru; printre altele s-au găsit şi resturi animaliere care, după autorii acestor rânduri, sunt oarecum banale. Pentru o mai bună informare noi menţionăm aici segmentele osoase şi specia de la care provin pentru două asemenea gropi: „S1 G1 (în vasul aflat cu gura în jos)” – fragment din partea distală a unui omoplat de taurin, probabil adult, la care nu s-a putut stabili nici o metrie; fragment din porţiunea superioară a unei diafize de la un humerus de ovicaprin, la partea proximală a acestuia găsindu-se suprafaţa la care se prinde epifiza superioară a osului, care însă lipseşte, întrucât mai exista disc de creştere, deci fragmentul aparţine unui individ adult de sub 3,5 ani. “S3 G5, depunere de ofrande în groapa rituală” – un rest provenind de la o coastă reprezentând porţiunea sa mijlocie, care aparţine cu probabilitate unui ovicaprin; o epifiză inferioară de tibie de taurin, ruptă la cca. 4 cm de suprafaţa sa articulară, lărgimea osului fiind de 51 mm; un fragment din corpul maxilarului inferior al unui porcîn conţinând o parte din alveola lui M₃.

*

Se ştie că între începutul erei noastre şi situaţia actuală nu au avut loc schimbări climatice radicale, ci doar oscilaţii relativ mici, care nu au schimbat decât foarte puţin caracteristicile atât ale geomorfologiei, cât şi ale climei, hidrologiei etc. Având în vedere acest fapt, latitudinea, longitudinea, altitudinea locului şi particularităţile geomorfologice ale acestuia, putem concluziona că din punct de vedere al vegetaţiei naturale ne găsim în zona nemorală a Europei centrale, la nivelul pădurilor de stejar (stejar pedunculat, în general) şi a gorunetelor (*Quercetum mixtum*). Prezenţa unor soluri silvestre, ce au caracter evident subfossil, ne arată cât de răspândite şi ce mare suprafaţă ocupau pădurile, probabil încă în perioade chiar mai noi decât începutul erei noastre. Faptul că mistreţul şi cerbul, specii tipice de pădure de foioase, iubitoare de codri întinşi, neumblaţi, cu totul comuni în zonă, ne arată că activitatea umană avea loc într-un mediu preponderent silvestru, deşi existau zone defrişate unde se practica şi agricultura. Nu este nevoie să mai arătăm caracterul cu totul benefic jucat de pădure asupra climei, hidrologiei, pluviozităţii, dar şi asupra activităţii umane ca atare. Se ştie, de fapt, că dintre toate biocenozele naturale din zona noastră geografică, pădurea de stejar este cea mai productivă.

TABEL 1. Frecvența resturilor osoase pe specii

SPECIA	<i>Bos taurus</i>	<i>Sus scrofa dom.</i>	<i>Ovis aries</i>	ovicaprine	<i>Capra hircus</i>	<i>Equus caballus</i>	<i>Canis familiaris</i>	<i>Canis lupus</i>	<i>Sus scrofa ferus</i>	<i>Capreolus capr.</i>	<i>Cervus elaphus</i>	Fragmente	%
SEGMENT OSOS													
Coame	5	-	2	-	1	-	-	-	-	-	1	9	1,44
Cranii neural	15	6	-	2	-	1	-	-	1	-	-	25	4,01
Cranii facial	11	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	16	2,56
Maxilar sup.	5	14	-	1	-	-	-	-	-	1	-	21	3,37
Dinți sup.	13	18	-	4	-	5	-	-	1	-	-	41	6,57
Maxilar inf.	34	31	-	14	-	-	2	-	1	1	-	83	13,30
Dinți inf.	24	39	-	7	-	1	1	-	2	-	1	75	12,02
Hioid	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,32
Vertebre	17	5	-	2	-	-	1	1	-	1	3	30	4,81
Coaste	27	6	-	6	-	1	-	-	-	-	1	41	6,57
Omoplat	16	9	-	-	-	1	-	-	1	2	3	32	5,13
Humerus	12	9	1	2	-	1	-	-	-	-	-	25	4,01
Radius	8	6	-	4	-	3	-	-	-	-	1	22	3,52
Cubitus	2	8	-	1	-	1	-	-	-	-	1	13	2,08
Carp	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,48
Metacarp	8	-	1	2	-	3	-	-	-	-	3	17	2,73
Coxal	7	4	-	-	1	3	1	-	-	-	-	16	2,56
Femur	8	8	-	3	1	-	-	-	1	-	-	21	3,37
Rotula	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tibia	18	10	-	1	-	2	-	-	-	1	-	32	5,13
Peroneu	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,32
Astragal	10	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	13	2,08
Calcaneu	10	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	14	2,24
Alte oase ale tarsului	5											5	0,80
Metatars	14	-	-	3	-	2	-	-	-	2	2	23	3,69
Metapodale	3	7	-	1	-	3	1	-	-	-	-	15	2,40
Falanga I	9	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	14	2,24
Falanga II	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	1,44
Falanga III	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,64
Sesamoide	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,16
Fragmente	300	194	5	56	4	27	6	1	7	8	16	624	
%	48,08	31,09	0,80	8,98	0,64	4,33	0,96	0,16	1,12	1,28	2,56		

65 fragmente

Ovicaprinae

10,42%

Tabel 2. *Bos taurus* – Măsurători coarne (în mm)

COARNE	1	2	3
1. Lung. marea curbură	(125)	(128)	(190)
2. Circ. bază	130	128	(135)
3. Diam. mare bază	43	43	(40)
4. Diam. mic bază	38	37	(37)
ind 2x100 / 1	104	98,64	71,05
ind 3x100 / 2	33,07	33,59	29,62
ind 4x100 / 3	88,37	86,04	92,5

TABEL 3. *Bos taurus* – măsurători (în mm)

SEGMENT OSOS	DIMENSIUNI	NR.	VARIABIL.	MEDIA
MAXILAR SUPERIOR	1. Lung. molari	2	77;85	-
	2. Lung. M ³	4	34-37	32,25
MAX. INF.	Lung. M ₃	3	30-37	32
OMOPLAT	1. Lung. max. a cap. artic.	1	57	-
	2. Lung. supr. artic.	2	48; 57	-
	3. Lărg. supr. artic.	2	38; 49	-
	4. Lărg. min. a gât.	1	45	-
HUMERUS	1. Lărg. epif. inf.	5	63; 77	68,40
	2. Lărg. supr. artic. inf.	2	62; 63	-
	3. Diam. a-p.	2	60; 63	-
RADIUS	1. Lărg. epif. sup.	3	72-87	77,66
	2. Lărg. supr. artic.	3	64-78	69,66
	3. Diam. a-p.	3	38-46	41,66
	4. Lărg. epif. inf.	2	64; 65	-
	5. Diam. epif.	2	42; 46	-
CUBITUS	Lărg. supr. rad.	2	37; 44	-
COXAL	Diam. max.	2	60; 64	-
FEMUR	Diam. a-p. cap femural	1	38	-
TIBIE	1. Lung. max.	1	305	-
	2. Lărg. epif. sup.	1	83	-
	3. Diam. a-p.	1	63	-
	4. Lărg. min. diaf.	1	33	-
	5. Lărg. epif. inf.	6	55-63	59,50
	6. Lărg. supr. artic.	5	51-59	55,40
	7. Diam. a-p.	6	43-49	44,66
CALCANEU	1. Lung. max.	1	107	-
	2. Lărg. max.	1	38	-
ASTRAGAL	1. Lung. max.	7	52-67	59,14
	2. Lărg. troch. inf.	7	30-42	37,28
CENTROTARS	Lărg. max.	3	51-55	53,66
METACARP	1. Lărg. epif. sup.	4	52-57	53,50
	2. Diam. a-p.	4	30-33	31,50
METATARS	1. Lung. max.	5	198-252	218,18
	2. Lărg. epif. sup.	12	39-52	45,83
	3. Diam. a-p.	9	37-53	43,55
	4. Lărg. min. diaf.	5	23-34	26,80
	5. Lărg. epif. inf.	6	44-63	52,16
	6. Diam. a-p. epif.	6	26-34	30,16

Tabel 4. *Bos taurus* – determinarea sexului și a înălțimii la greabăn

DIMENSIUNI	METATARS					TIBIA
	1	2	3	4	5	
1. Lung. max	198	209	210	225	252	305
2. Lărg. epif. super	39	42	49	48	52	83
3. Diam. a-p. sup.	(37)	40	45	46	53	63
4. Lărg. min. diaf.	23	24	26	27	34	33
5. Lărg. epif. inf.	46	51	55	54	(63)	55
6. Diam. a-p. epif. inf.	26	49	33	32	(34)	43
Ind. 2x100 / 1	19,69	20,09	23,33	21,33	20,63	27,21
Ind. 4x100 / 1	11,61	11,48	12,38	12	13,49	10,81
Ind. 5x100 / 1	23,23	24,40	26,19	24,0	25,0	18,03
Sex	F	F	F	F?	Castrat	-
Înălț. greabăn	1057	1116	1121	1201	1376	1052

M=1,15m

TABEL 5. *Sus scrofa domesticus* – măsurători (în mm)

SEGMENT OSOS	DIMENSIUNI	NR.	VARIABIL.	MEDIE
MAXILAR SUPERIOR	1. Lung. dinți jugali	3	102-106	103,66
	2. Lung. molari	6	57-62	59,00
	3. Lung. M ³	8	26-34	29,50
MAXILAR INFERIOR	1. Lung. sinfizei	11	53-68	60,27
	2. Lung. dinți jugali fără P ₁	3	95-102	97,66
	3. Lung. molari	7	60-66	61,85
	4. Lung. M ₃	11	27-33	30,27
OMOPLAT	1. Lung. cap artic.	1	32	-
	2. Lung. cav. artic.	1	29	-
	3. Lărg. cav. artic.	1	21	-
	4. Lărg. min. gât	3	19-21	19,66
HUMERUS	1. Lărg. epif. inf.	5	33-38	35,40
	2. Lărg. supr. artic.	5	27-32	28,80
RADIUS	Lărg. epif. sup.	4	25-27	26,50
CUBITUS	Lărg. supr. radiale	7	17-22	19,28
COXAL	Diam. acetabular	4	29-34	32,50
TIBIE	Lărg. epif. infer.	4	26-28	27,00
CALCANEU	1. Lung. max.	1	81	-
	2. Lărg. max.	1	20	-
ASTRAGAL	1. Lung. max.	2	34	-
	2. Lărg. trocleii. inf.	1	17	-
FALANGA I	1. Lung. max.	2	32; 33	-
	2. Lărg. epif. sup.	2	15; 14	-
	3. Lărg. min. diaf.	2	13; 12	-
	4. Ind. gracil.	2	40,64; 36,36 ant.;post.	-

TABEL 6. *Ovicaprinae* – măsurători (în mm).

SEGMENT OSOS	DIMENSIUNI	OVIS		CAPRA		"OVICAPRINE"		
		NR.	VAR.	NR.	VAR.	NR.	VAR.	MED.
CORN	1. Circumfer. bază	2	60; 130	1	86	-	-	-
	2. Diam. mare	2	21; 47	1	33	-	-	-
	3. Diam. mic	2	16; 30	1	20	-	-	-
	4. Lung. muchie anter.	1	34; -	-	-	-	-	-
	5. Sexul		F; M		F			
MAXILAR INFERIOR	1. Lung. molari	-	-	-	-	1	(44)	-
	2. Lung M ₃	-	-	-	-	5	22-24	23
HUMERUS	1. Lărg. epif. inf.	1	29	-	-	-	-	-
	2. Lărg. supr. artic.	1	28	-	-	-	-	-
COXAL	Diam. acetabular	-	-	1	30	-	-	-
FEMUR	1. Lărg. epif. inf.	-	-	1	34	-	-	-
	2. Diam. a-p.	-	-	1	43	-	-	-
ASTRAGAL	1. Lung. max.	-	-	1	32	-	-	-
	2. Lărg. trocleii inf.	-	-	1	19	-	-	-
CALCANEU	1. Lung. max.	1	56	-	-	-	-	-
	2. Lărg. max.	1	17	-	-	-	-	-
METACARP	1. Lărg. epif. sup.	1	21	-	-	-	-	-
	2. Diam. a-p.	1	16	-	-	-	-	-

TABEL 7. *Equus caballus* – măsurători (în mm)

SEGMENT OSOS	DIMENSIUNI	NR.	VARIABIL.	MEDIA
RADIUS	1. Lărg. epif. sup.	1	(72)	-
	2. Diam. a-p.	1	46	-
	3. Lărg. epif. inf.	1	65	-
	4. Diam. a-p.	1	42	-
TIBIE	1. Lărg. epif. inf.	2	(62); 65	-
	2. Lărg. supr. artic.	2	60	-
	3. Diam. a-p.	2	44; 36	-
CUBITUS	1. Lung. olecran	1	82	-
	2. Lărg. supr. radiale	1	40	-
COXAL	Diam. acetabular	3	59-62	60,66
METACARP	1. Lung. max.	2	211; 215	-
	2. Lung. lat. (K)	2	203; 208	-
	1. Lărg. epif. sup.	2	47; 50	-
	2. Diam. a-p.	2	32; 31	-
	3. Lărg. epif. inf.	2	45; 47	-
	4. Diam. a-p.	2	35; 34	-
	7. Lărg. min. diaf.	2	31; 30	-
	8. Diam. a-p. min.	2	21; 22	-
	1. Lung. max.	1	277	-
	2. Lung. lat. (K)	1	271	-
	1. Lărg. epif. sup.	2	48, 46	-

METATARS	2. Diam. a-p.	2	41, 42	-
	3. Lărg. epif. inf.	1	48	-
	4. Diam. a-p.	1	36	-
	7. Lărg. min. diaf.	1	30	-
	8. Diam. a-p. min.	1	30	-

TABEL 8. *Equus caballus* – determinarea înălțimii la greabăn

DIMENSIUNI	METACARP		METATARS
	1	2	
1. Lung. max.	215	211	277
2. Lung. lat. (K)	208	203	271
3. Lărg. epif. sup.	50	47	48
4. Diam. a-p.	31	32	41
5. Lărg. epif. inf.	47	45	48
6. Diam. a-p.	34	35	36
7. Lărg. min. diaf.	30	31	30
8. Diam. a-p. min.	22	21	30
Ind. epif. sup.	23,25	22,27	17,32
Ind. epif. inf.	21,86	21,32	17,32
Ind. gracil.	13,95	14,69	10,83
În. greabăn	1333	1301	1444

Var.: 1301 – 1444 M=I,36m

TABEL 9. *Canidae* – măsurători (în mm)

SEGMENT OSOS	DIMENSIUNI	CANIS FAMILIARIS				C. LUPUS
		1	2	3		
MAXILAR INFERIOR	1. Lung. condil – partea post. alveolă C	(106)	-	-		
	2. Lung. eşancrură - partea post. alveolă C	(101)	-	-		-
	3. Lung. dinți jugali	(66)	67	-		-
	4. Lung. molari	39	34	-		-
	5. Lung. carnasieră	24	22	-		-
	6. Lărg. carnasieră	9	9	-		-
	7. Înălț. la nivel. carnasieră	31	23	-		-
	8. Lung. canin	-	-	9		-
	9. Lărg. canin	-	-	6		-
	10. Lung. bazală Brinkmann 1	145,22	-	-		-
	11. Lung. bazală Brinkmann 2	147,46	-	-		-
	12. Media lung. bazală Brinkmann	146,34	-	-		-
	13. Lung. bazală Dahr	147,4	150,3	-		-
ATLAS	Lărg. la nivel. cavit. glenoide	-	-	-	55	62

TABEL 10. *Cervidae* – măsurători (în mm)

SEGMENT OSOS	DIMENSIUNI	CERVUS		CAPREOLUS
CORN PLIN	1. Circumf. pivot / rozetă	pivot (210)	rozetă (260)	
	2. Diam. mic pivot / rozetă	55	(65)	
	3. Diam. mare pivot / rozetă	(63)	(72)	
ATLAS	Lărg. la nivel. cavit. glenoide	(112)		
OMOPLAT	1. Lung. cap artic.			29
	2. Lung. supr. artic.			22
	3. Lărg. supr. artic.			23 ; 22
	4. Lărg. min. gât			19 ; 20
RADIUS	1. Lărg. epif. sup.	(58)		
	2. Diam. a-p.	(34)		
METACARP	Lărg. epif. sup.	(47)		

TABEL 11. Vârsta de sacrificare pentru unele mamifere domestice

TAURINE	NR.	%	PORCINE	NR.	%	OVICAPRINE	NR.	%
Cca 18 luni	1	4,34	sub 6 luni	1	5,88	1-2 ani	2	22,22
Cca 2 ani	3	13,04	6-12 luni	1	5,88	2-3 ani	1	11,11
2-3 ani	2	8,69	12-18 luni	2	11,76	5-7 ani	2	22,22
3-5 ani	2	8,69	18 luni-2 ani	9	52,94	peste 7 ani	4	44,44
5-7 ani	8	34,78	2-3 ani	1	5,88			
7-9 ani	5	21,73	4-5 ani	2	11,76			
peste 10 ani	1	4,34	peste 8 ani	1	5,88			
	22			17			9	

TABEL 12. Frecvența speciilor de mamifere (în fragmente și indivizi prezumați) și raportul între grupările domestice și sălbatic

SPECIA	FRAGMENTE		INDIVIZI	
	Nr. absolut	%	Nr. absolut	%
<i>Bos taurus</i>	300	48,08	29	40,28
<i>Sus scrofa domesticus</i>	194	31,09	17	23,61
Ovicaprinae	65	10,42	9	12,50
<i>Equus caballus</i>	27	4,33	5	6,94
<i>Canis familiaris</i>	6	0,96	3	4,17
<i>Canis lupus ?</i>	1	0,16	1	1,39
<i>Sus scrofa ferus</i>	7	1,12	2	2,78
<i>Capreolus capreolus</i>	8	1,28	2	2,78
<i>Cervus elaphus</i>	16	2,56	4	5,55
TOTAL	624		72	

	FRAGMENTE		INDIVIZI	
	Nr. absolut	%	Nr. absolut	%
MAMIFERE DOMESTICE	592	94,87	63	87,50
MAMIFERE SĂLBATICE	32	8,33	9	12,50
TOTAL	624		72	

**MATÉRIEL FAUNIQUE DE
L'ÉTABLISSEMENT CARPE DE HOMICENI-„BENDEASCA”,
COM. BÂRGĂUANI, DÉP. DE NEAMȚ**

Résumé

L'établissement de daces libres (carpes) de Homiceni est situé sur des plateaux qui ont une altitude, en moyenne de 400 m, près de la zone souscarpatique de l'est de la Roumanie. Le milieu est aujourd'hui presque en totalité dénudé, sans forêts.

Le matériel est constitué par peu des restes des mollusques et presque en totalité des restes osseux des mammifères (on a trouvé aussi deux fragments d'un oiseau, mais ils sont indéterminables). On a déterminé 10 espèces, six d'entre eux domestiques et quatre sauvages (tableau 1). On a fait un étude somatoscopique et biométrique (voir les tableaux 2-10) en donnant des particularités de chaque espèce. On a calculé aussi l'âge de sacrifice (tableau 11). On a fait une esquisse sur l'économie des habitants en considérant le fait que l'élevage était une occupation de base et la chasse avait une petite importance (tableau 12). On a indiqué des particularités journalières de la population humaine, des problèmes d'importance culturelle. Finalement on a fait une esquisse aussi sur l'environnement de jadis qui était essentiellement silvestre.